

свідомого та несвідомого математичні прийоми. Філософ пише: “Прийом математиків, які визнають безкінечно малі величини, які дорівнюють нулю, повинні мати місце у всіх науках” [1, с. 37], оскільки, можна припустити, що у несвідомому є дуже мала доля свідомого.

Отже, досліджуючи феномен сновидіння, вчений охоплює глибокі філософські проблеми людини, як біологічної, соціальної та духовної істоти. Він звертає увагу на те, що через феномен сновидіння несвідоме виступає носієм невичерпної інформації про неї.

Філософ переконаний, що вивчення феномену сновидіння є прикладом взаємодії життя та науки. Як кожний психічний акт, розвиваючись за своїми правилами, починаючись із почуття, рухаючись до його осмислення та закінчуючись вольовою дією, так і людство, як складне явище, повинно розвиватись за своїми законами та переходити до “епохи самосвідомості” [1, с. 123], відходячи від забобонів.

Література

1. Грот Н. Я. Сноведения как предмет научного анализа / Н. Я. Грот. – Харьков : Издательство: “Гуманитарный Центр”, 2007. – 128 с.
2. Березінець І. В. П. Авсенєв: сон та сновидіння – шлях до розкриття знань душі: Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : [зб. наукових праць] / ред. рада : В. П. Андрущенко (голова) ; М-во освіти і науки, Нац. Пед. Ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – Вип. 38 (51). – С. 227–234.

Annotation: *the article reveals the views of M. Grot on the sleep state and the phenomenon of dreaming, which he expressed in his article “Dreaming as a subject of scientific analysis.” The scientist focused not only on solution of the problems of psychology as a science, but also on the philosophical problems of human existence. The author concludes that the philosopher considered a person as a biological, social and spiritual self’s and accepted that through the phenomenon of dreaming the unconscious acts as a carrier of inexhaustible information about it.*

Keywords: *unconscious, consciousness, sleep state, dreaming phenomenon.*

УДК 125: 130.122

ОБЛОВА Л. А.
*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
НПУ ім. М. П. Драгоманова*

ЯКІВ ГОЛОСОВКЕР ПРО СМИСЛ КУЛЬТУРИ І ЦИВІЛІЗАЦІЇ

В статті висвітлюється голосовкерівський акт розрізнення культури і цивілізації: процес створення смислових і безглуздих вчинків і речей.

Ключові слова: *культура, цивілізація, цікаве, творення, імагінативний реалізм, спіритуалізм.*

Яків Еммануїлович Голосовкер розрізняв культуру і цивілізацію не керуючись існуючими визначеннями і не переслідуючи ціль показати перевагу духовних досягнень людини над матеріально-технічними (щоб знову дати ідеалісту і матеріалісту налетіти один на одного або показати прірву між мрійником і діловою людиною), а тільки тому, що вважав, що людина повністю відповідальна за створене нею. І тому людство живе тим життям і переживає ті події, які саме собі вчинило. Філософ вловив той момент, що коли людина на місці свободи і безпосереднього мислення (чистої постійності, вірності духу) ставить повторення зміни, обов’язковість мінливості (порожньої постійності, мороку), тоді вона не створює себе сама [1. с. 125]. Відтак вимагає бути створеною кимось (зовнішнім зусиллям) і буквально заїдає іншого безкінечним удосконаленням

себе. А сама при цьому займається створенням такого простору, на тлі якого тимчасове зможе бути втягнутим в постійну наявність. Розмножує його до безлічі. До втрати цікавості ним [2]. Тобто позбавляє відносно, щось таке, що є в певний час, в свій час, якийсь час – перебуває – кінцевості і наділяє його вічністю. Словами філософа – духом.

Голосовкер помічає виникнення людини, яка не цікава сама собі (нагадує іграшку, яка набридла, відкинута) і яка “живиться” одухотворенням неживого. Підтримує життя не творчістю, а комбінованими речами. Філософ запитує – коли і чому це сталося з людиною? Як взагалі могло відбутися знелюднення людини? В такий спосіб (через стурбованість за збереження людського) з'ясовує долю виникнення цивілізації і створення абсолютно непотрібних, абсурдних, бездарних речей. Речей без смислу.

В роботі “Імагінативний абсолют” Голосовкер пише, що весь смисл і суть культури – активний героїзм культурного подвигу [1, с. 164]. Для філософа культурна людина – це герой без перебільшень. Тобто істота, яка здатна на самовідданий вчинок світового збагачення, через акт творчого розуміння свого “Я” [1, с. 162-163]. Тобто культурна людина спершу творить себе саму (самопізнає, філософує). Починає з себе. І робить це не заради особистісного усвідомлення цікавого, а з метою світового розуміння – щоб її творення прийняли і відчули інші люди – людство мало змогу задіяти те, що їй відкрилось. Отже, діяння культурної людини не щезає (має силу варіативності в вічності) і стає у пригоді іншому. Має продовження, так як переймається світом і, незалежно від повної зайнятості собою, вживається далі.

Філософ розмірковує про те, в який спосіб людина творить себе? Задумується над тим, як їй так зрозуміти себе, щоб це вплинуло на інших? На світ в цілому? Що це за сила? Як вхопити з ідеї? Голосовкер стверджує, що на підставі імагінації – процесу творення смислообразу – творення себе реальними, а значить абсолютними. Тобто за допомогою дива – закону дивовижного [1, с. 161].

Розуміючи, що при посиланні на диво вчений, інженер, злочинець, політик і економіст розчаруються, Голосовкер пропонує спочатку розрізнити дивне і дивакувате. Імагінативний реалізм і спіритуалізм [1, с. 162]. А з ним показує, що без уяви (дивного) ні вченому, ні інженеру, ні злочинцю в жодній корисливій, прикладній і конкретній справі не обійтись. Щоб вчинити щось визначене, нехай збудувати дім, спочатку потрібно його уявити, а от наявний будинок вже не має необхідності представляти. Достатньо на нього вказати.

Дивакувате (химерне), на відміну від дивного, не виводить потаємне в явність, суще, а вражає підсиленням таємничості таємного – приховуванням невідомого і демонстрацією відомого. Тримає людину в напрузі через безсилля бути відхиленим раціональною критикою. Примару складно скасувати доводами здорового глузду, а вдаватися до вдаваної ліквідації, то вже марити. Тому дивакувате не просто заважає творити необхідне, а ґрунтується на руйнуванні творення з необхідності. Коли інженер проектує будинок, то виводить необхідність хазяйновитості людини в наявність. Все просто, адже людині потрібно десь жити і вона буде. Коли ріелтор продає наявний будинок, тоді акцентує увагу на створеному, а не на творені. Собою перекриває творця і вартість стає домінативною по відношенню до цінності творення. Все ускладнюється, адже людині потрібно десь жити і вона не буде, а продає і купляє збудоване. Коли людина назначає вартість створеному, вона, називаючи ціну тієї речі, якою володіє, показує що сама з себе представляє. В цей момент приховується відсутність совісті і починає життя химерне.

Таким чином, Голосовкер каже, що імагінативний реалізм, тобто “вищий інстинкт” (культура) є умовою творення себе з уяви і проривом (можливістю появи) справжнього. А спіритуалізм, тобто цивілізація (завищений нижній інстинкт) – це можливість появи з нічого (нізвідки) – на порожньому місці – умова одухотворення химерного. Так і розрізняється те, що твориться у відповідності до закону дивовижного і те, що вживається. В процесі імагінації (уяви) людина зберігає, охороняє, пам'ятає, записує, залишає в пам'яті – втримує живе від гібелі через падіння у забуття. Адже опирається на розумне почуття. А в процесі фантазії людина щезає, хворіє, нищить, трощить, бунтує, намотує круги. Живе без тям. Якась навіжена, біснувата.

І сфера імагінативного реалізму і поле спіритуалізму (накрученого містицизму) – території, що мають вічність – є поза простором і часом. Тільки одна немінуча, а друга – неусувна. Культура існує однорідно, перманентно над природою. І керується розумною безкінечністю. А цивілізація, тримаючись дурної нескінченості, по гине, то встановлюється над культурою і не має відношення до природи [1, с. 161]. Відповідно, в культурі людина долає свою стихійність, а в цивілізації є штучною.

Отже, цивілізація має своєю силою спіритуалізм – створення “уявних духів” або “живих мерців” – зомбі. Таких предметів, які насилу наділяються досконалістю, безсмертям і своїм існуванням нав’язують абсолютності предметне існування. Тобто Голосовкер помічає, що цивілізована людина не пізнає світ, а створює існуюче з неіснуючого (неіснуюче з існуючого) і назначає чергові вироби досконалістю. А коли її запитати, що вона має на увазі під досконалістю, почне перераховувати рекордні показники тієї моделі, яку представляє. Тобто, на місце вічності поставить перевагу, розкішне майно.

Таким чином Голосовкер, показує, що тоді як смисл культури є людським, а значить реальним, цивілізація через створення бездарних, непотрібних речей повністю є безглуздою. Тобто її смисл – ілюзорний.

Література:

1. Голосовкер Я. Э. Голосовкер Я. Э. Имагинативный абсолют / Я. Э. Голосовкер Логика мифа. – М., 1987 – 165 с.
2. Голосовкер Я. Э. Интересное / Я. Э. Голосовкер Избранное: Логика мифа – М. ; СПб. : Центр гуманитарных инициатив, 2010. – С. 62-74.

Oblova Lydmila. Yakov Golosovker about sence of culture and civilization

Article described autors process of diffirantiation of culture and civilization: act of creation of meaningful and absourd things.

Keywords: *culture, civilization, intresting, creation, imaginative realizm, spiritualism.*